

Caesar interea Tawominium trajecerat, quem Pompejus repente impetu afflixit. Unde multis navibus suis demersis, ac magna multitudine suorum militum perdita, in Italiam Caesar aufugit. Nec interveniente mora in Siciliam rediit, ibique Lepidum ex Africa adventantem obvium habuit, summas sibi partes terrore, minis, ac superbia vindicantem. Post dies paucos Agrippa jussu Caesaris à littore cum acie instructa prospicientis, atrocissimo navali praelio adversus Pompejum confixit, & vicit. Nam centum sexaginta & tres naves aut demersit, aut cepit. Pompejus cum decem & septem navibus vix elapsus evasit. Lepidus magna viginti legionum insolentia tunens, cum Messanam militibus permissam diripisset, ipsum Caesarem ad se venientem senel, atque iterum sprevit, ac potius telis appeti jussit, quae ille, collecta in laevum brachium lacerna, se protegendo vitavit. Mox immisso equo ad suos reversus, instructoque exercitu adversum Lepidum veniens, plurimas legiones Lepidi, paucis interfecit, transire in suam partem compulit. Lepidus tandem intelligens, quò vanitas sua intenderet, deposito paludamento, assumptaque veste pulla, supplex Caesari factus vitari, & bona impetravit, perpetuo quidem multatus exilio. Tauris praefectus Caesaris totam penè Siciliam ferro perentatam, contritamque in fidem recepit. XLIV. legiones sub unius tunc imperio Caesaris erant. Milites multitudinis ferociore quosdam pro accipiendis agris tumultus concitaverant. Sed Caesar animo ingens viginti millia militum exauktoravit, triginta millia servorum dominis restituit, sex millia, quorum domini non exstabant, in crucem egit. Ovans urbem ingressus, ut in perpetuum Tribunitia potestatis esset, à Senatu decretum est. His diebus trans Tyberim è taberna meritoria fons olei de terra emanavit, ac per totum diem largissimo rivu profuxit. Antonius verò contra Parthos profectus, postquam Araxem transiit, omnibus undique malis circumventus, vix tandem Antiochiam cum paucis rediit. Nam quum multitudinem equitum, & sagittariorum ab omnibus praeliis, quae plura tentavit, semper victus effugerit, tum praeterea incertis, & ignotis regionis locis impeditus. gravissima fame ad nefandos cibos coactus est. Plurimi militum sese hostibus dederunt. Inde in Graeciam transit, jussitque Pompejum, qui victus à Caesare exercitum, bellumque reparabat, cum paucis ad se venire. Pompejus fugiens à Tito, & Furnio Antonianis ducibus saepe terrestri, navaliq; bello victus, & captus, atque occisus est. Caesar Illyricum, Pannoniam, & partem Italiae bellis subegit, & domuit. Antonius Artabazem Armenia regem proditione, & dolo cepit, quem argentèa catena vincitum ad confessionem thesaurorum regionum coegit, expugnatoque praesidio, in quo conditos esse prodiderat, magnam vim auri, argentique abstulit. Quà elatus pecuniâ, denunciari bellum Caesari praecipit, atque Octaviae sorori Caesaris uxori suae repudium indici jussit, & Cleopatram sibi ab Alexandria occurrere imperavit. Ipse Actium profectus, ubi classem construxerat, cum prope tertiam partem nautarum fame absumptam offendisset, nihil motus, remi, inquit, modo salvi sint; nam remiges non deerunt, quousque Graecia homines haberit. Contra Persas, & Parthos ipse pugnavit,

Tom. I.

(16) A. regnare, victus est ab Augusto navali pugna, clara, & illustri apud Acciam, qui locus in Epyro est. ex quo fugit in Aegyptum, & desperatis rebus, cum omnes ad Augustum transiret, & ipse se interiret. Cleopatra &c.

(17) H. cum Eutropio ad verbum convenit ab initio, utque ad haec verba Eutropii: ipse se interiret: ubi H. ita variat: Ipse se interiret; Cleopatra exornata diversis ornamentis ad Caesarem venit, sperans eum, ut ceteros, sua specie ad libidinem illicere. Sed ille se con-

primis eos praeliis vicit, regrediens tamen fame, & pestilentia laboravit, & cum instarent Parthi fugienti, ipse pro victo recessit. Hic quoque ingens bellum civile commovit, cogente uxore Cleopatra regina Aegypti, dum cupiditate muliebri optat etiam in Urbe regnare. (16) Caesar igitur ducentis triginta rostratis navibus in Epirum à Brundisio profectus est. Agrippa verò praemissus à Caesare multas onerarias naves frumento, armisque graves, ab Aegypto, Syria, Asiaque ad subsidium Antonio venientes, cepit: peragratoque Peloponnesium sinu, Methonam urbem validissimo Antoniano praesidio munitam expugnavit. Inde Corcyram cepit, fugientes navali praelio persequutus prostravit, multisque rebus cruentissime gestis ad Caesarem venit. Antonius defectu, & fame militum suorum, permotus, bellum maturare instituit, ac repente instructis copiis ad Caesaris castra processit, & victus est. Tertio post pugnam die Antonius castra ad Actium transtulit, navali praelio decernere paratus. Ducenta triginta rostrata fuere Caesaris naves, & triginta sine rostris triremes, velocitate pares, & octo legiones classi superposita absque cohortibus quinque praetoriis. Classis Antonii CLXX. navium fuit, quantum numero cedens, tantum magnitudine praecellens. Nam decem pedum altitudine à mari aberant. Famosum, & magnum hoc bellum apud Actium fuit, qui locus in Epyro est: ab hora quinta usque in horam septimam incerta vincendi spe, gravissima utrinque caedes acta. Reliquum diei cum subsequente nocte in victoriam Caesaris declinavit. Prior regina Cleopatra cum sexaginta velocissimis navibus fugit. Antonius quoque, detracto insigni praetoriae navis, fugientem sequutus est uxorem. Illucescente autem die victoriam Caesar consummavit. Ex victis duodecim millia cecidisse referuntur, sex millia vulnerata sunt, è quibus mille inter curandum defecerunt. Antonius quoque, & Cleopatra communes liberos cum parte regiae gazae ad rubrum mare praemittendos censuerunt: ipsi praesidiis circa duo Aegypti cornua, Pelusum, Paratoniumque dispositis, classem, & copias instaurando bello paraverunt. Caesar sextum Imperator appellatus, & quartum ipse cum M. Licinio Crasso Cos. Brundisium venit, ubi orbis terrarum praesidia divisis legionibus composuit. Inde in Syriam profectus, mox Pelusum adiit, ubi ab Antonianis praesidiis ultro susceptus est. Interea Cornelius Gallus praemissus à Caesare quatuor legiones, quas Antonius apud Cyrenas praesidii loco constituerat, suscepit in fidem: atque inde Paratonium primam Aegypti à Libyae parte civitatem victam cepit, ipsumque Antonium continuo apud Pharam vicit. Antonius equestre adversum Caesarem inivit bellum, in eo quoque miserabiliter victus aufugit. Calendis Sextilibus prima luce Antonius, cum ad instruendam classem in portum descenderet, subito universae naves ad Caesarem transierunt. Cumque unico praesidio spoliatus esset, trepidus se cum paucis recepit in regiam. Deinde imminente Caesare, turbataque civitate, idem Antonius sese ferro transverberavit, ac semianimis ad Cleopatram, in monumentum, in quod illa se morituram certa condiderat, perlatus est. Cleopatra exornata (17) diversis ornamentis ad Caesarem venit, sperans eum, ut ceteros sua specie ad

G libi-

tra pudicitiam coarctans, ad ejus concupiscentiam minime inflexus, eam mox custodiri mandavit, quae ex custodia elapsa, in pretioso sepulchro iuxta Antonium suum se colloans, jura a fidem admisit, & cetera, in quibus iterum cum Eutropio convenit usque ad illa verba (cum Antonio, & Lepido tenerat) ubi ita variat: Lepido tenerat. Denique cum de Oriente victor reversus esset, urbemque triplici triumpho ingressus esset, tunc primam Augustus, eo quod temp. auerit, consulatus est, atque ex tunc summam rerum pote-